

Frågor från Basutbildningen 04-11-20 om Psykiskt, fysiskt och sexuellt våld – en fråga om hälsa, liv och död.

Anita Kruse, föreläsare och sakkunnig inom våldsområdet med uppdrag för NNS – Nationella Nätverket för Samordningsförbund svarar.

Fråga 1. Hur ser åldersspannet ut hos de som blir mördade? Någon signifikant åldersgrupp? Hur ser det ut för vi kallar åldersrika d.v.s. 65 år och uppåt? Finns det någon studie hur framför allt kvinnorna har det?

SVAR: Brottsoffers kön och ålder vid dödligt våld

Kvinnliga brottsoffer är äldre än manliga Inom studiens insamlingsperiod 2014–2017 begicks totalt 410 fall av dödligt våld i Sverige.

I 110 fall var brottsoffret en kvinna och i 300 fall en man, vilket innebär att ungefär vart fjärde brottsoffer är en kvinna i dag.

När kvinnor utsätts för dödligt våld beror det i första hand på separation och svartsjuka. När män utsätts för dödligt våld är det i stället ofta kopplat till den kriminella miljön, att gärningspersonen vill hämnas en tidigare oförrätt eller att det finns ekonomiska motiv.

Av kvinnliga brottsoffer är en relativt stor andel, 30 procent, 60 år eller äldre, vilket kan jämföras med 12 procent av männen.

Att kvinnliga offer är äldre än manliga är ett generellt mönster; genomsnittsåldern bland kvinnor som utsätts för dödligt våld är 44 år och motsvarande bland män är 35 år.

Samtidigt finns bland de kvinnliga offren även en högre andel mycket unga, det vill säga under 15 år (7 procent jämfört med 2 procent av pojkarna). Källa: BRÅ

Tabell 3 visar brottsoffers ålder i olika ålderskategorier efter kön 2014–2017.

Antal fall av dödligt våld redovisat efter brottsoffrets ålder. Antal och andel i procent 2014–2017. **Källa: BRÅ**

	Kvinna/flicka	Man/pojke	Totalt
	Antal/Andel	Antal/Andel	Antal/Andel
Under 15 år	8 / 7	7 / 2	15 / 4
15–20 år	8 / 7	45 / 15	53 / 13
21–29 år	17 / 16	89 / 30	106 / 25
30–39 år	11 / 10	61 / 20	72 / 18
40–59 år	33 / 30	63 / 21	96 / 23
60 år eller äldre	33 / 30	35 / 12	68 / 17
Totalt	110 / 100	300 / 100	410 / 100

Gärningspersonen känner oftast brottsoffret En dryg tredjedel av gärningspersonerna har dödat en familjemedlem (35 procent).

Dödligt våld i nära relationer

Kvinna Antal 55 Andel 50

Man Antal 8 Andel 3

Totalt Antal 63 Andel 15 Ålder 45 år i snitt

Den upprepade utsattheten för hot och våld skiljer sig mellan män och kvinnor med avseende på vilken typ av brott personen utsätts för. Kvinnors frekventa utsatthet omfattar i högre grad sexualbrott och hot jämfört med män, medan mäns frekventa utsatthet i stället i högre grad omfattar misshandel och personrån jämfört med kvinnor. **Källa: BRÅ**

Drygt var sjätte person 65 år eller äldre utsätts för något brott under ett år. En stor andel av anmälningarna om misshandel av bekant avser händelser av relationsvåld, som i åtta fall av tio riktar sig mot äldre kvinnor. Det förekommer också att äldre utsätts för misshandel av en partner, barn eller barnbarn. **Källa: BRÅ**

Nästan var femte ung person (18 %) i åldern 16-24 år, uppger att de någon gång varit utsatta för systematiska kränkningar och förödmjukelser, försök till inskränkningar i friheten, hot, trakasserier, misshandel eller sexualbrott av en nuvarande eller tidigare partner. De flesta har utsatts för både fysiskt och psykiskt våld, men det är få som anmäler.

Var femte ungdom har någon gång utsatts för brott i en nära relation

De flesta anmäler inte, utan anser att händelsen var en småsak

Gärningspersonen är oftast i samma ålder och av motsatt kön

Utsattheten relativt jämn över tid **Källa: BRÅ**

Självrapporterad utsatthet för misshandel – stora åldersskillnader i utsatthet

År 2019 var det i den yngsta åldersgruppen (16–19 år) som störst andel utsattes (10,2 %). Därefter är andelen mindre ju äldre åldersgrupp som studeras. Minst är andelen i den äldsta åldersgruppen (75–84 år), där 0,6 procent utsattes. Fördelningen följer mönstret från tidigare mätningar.

16 - 24 år – Män 12,2 % Kvinnor 6,4 %

25 - 44 år – Män 5,8 % Kvinnor 3,2 %

45 – 64 år – Män 3,1 % Kvinnor 2,2 %

65 – 84 år – Män 0,9% Kvinnor 0,4 %

Källa: NTU

Fråga 2. Är det inte ett våld när kvinnan i filmen förminskar det som hänt och säger att vi inte klarar oss utan pappa?

Svar: Det är inte ovanligt att personer som har utsatts för hot, makt och kontroll med inslag av våld under en längre tid till sist förlorar sin egen självkänsla och inte tror att de klarar av ett liv på egen hand. De kanske saknar arbete, egna pengar och har dragit sig tillbaka från tidigare familj, släkt och vänner. De vet inte hur de ska kunna frigöra sig från den destruktiva relationen och samtidigt inte förlora eventuella barn. Därför är det så viktigt att många myndigheter som tex Samordningsförbunden, socialtjänsten, hälso- och sjukvården, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ställer rutinmässiga frågor om våld. Att få definierade frågor om våld kan vara en början till en väg ut från psykiskt, fysiskt och sexuellt våld som också uttrycks genom hot, makt, kontroll och förnedring.

Fråga 3. Vad kallas det om det inte är ”utvidgat självmord”?

Svar: Mord följt av självmord

Begår en gärningsman självmord (som enligt Brå sker i vart femte fall av dödligt våld i nära relationer) efter att mannen först har mördat oftast sin kvinnliga partner eller f.d. partner och ibland även deras gemensamma barn kallas det ”utvidgat självmord” istället för mord följt av självmord.

Därmed reduceras de kvinnor och barn som har mördats innan till att vara ett bihang till den som mördar i det ”utvidgade självmordet.”

Kvinnorna och barnen beskrivs inte som enskilda individer som har mördats innan förövaren valde att ta sitt eget liv.

”Utvidgat självmord” som begrepp utgår istället från den som har tagit sitt eget liv och inte utifrån vad den personen har gjort innan. Dvs. mördat delar av eller mördat hela sin familj.

Det s.k. ”utvidgade självmordet” är vare sig en brottsrubricering eller en diagnos. Det är först mord på oftast en kvinna men kan även innehålla mord på gemensamma barn som sedan följs av ett självmord.

Oftare självmord bland dem som dödat en kvinna Det är vanligare att gärningspersonen begår eller försöker begå självmord när brottsoffret är en kvinna. I två tredjedelar av de totalt drygt 30 fall där gärningspersonen begått eller försökt begå självmord efter gärningen är brottsoffret en kvinna. I de flesta fall rör det sig om dödligt våld i familjen. Detta överensstämmer väl med vad som framkommit i tidigare studier.

Källa: Belfrage och Rying 2004

Fråga 4. Vad innefattar en god vård?

Svar: God vård

Tanken med hälso- och sjukvården är att den så långt som möjligt ska utformas och genomföras i samråd med dig som patient.

God vård innebär att sjukvården präglas av ett gott bemötande och omhändertagande.

Patienterna ska känna sig välinformerade, delaktiga och erbjudas rätt behandling i en väl fungerande vårdkedja.

Enligt Hälso- och sjukvårdslagen, HSL, och Tandvårdslagen, TL, ska den som har största behovet av hälso- och sjukvård ges företräde till vården.

Socialstyrelsen anger sex områden som ger god kvalitet inom hälso- och sjukvården. De sex områdena är:

- Kunskapsbaserad och ändamålsenlig hälso- och sjukvård.
- Säker hälso- och sjukvård.
- Patientfokuserad hälso- och sjukvård.
- Effektiv hälso- och sjukvård.
- Jämlik hälso- och sjukvård.
- Hälso- och sjukvård i rimlig tid.

Frågor som vi skulle återkomma om.

Fråga 5. Hur många av kvinnorna som dödas har varit i kontakt med polisen innan de blir dödade pga misshandel t.ex.?

Fråga 6. Det står att 10 kvinnor i Västra Götaland varit förövare i dödligt våld. Jag tyckte du nämnde att det kunde vara så att när kvinnor är förövare så har de varit utsatta för våld och gör det i självförsvar. Finns det någon forskning kring detta?

Svar: Närstående som dödas i parrelationer

Under 2019 dödades 16 kvinnor av förövare som de haft en pågående eller avslutad parrelation med. Antalet fall var en minskning med 6 fall jämfört med året innan. För manliga offer för dödligt våld i nära relationer var den motsvarande siffran 2 fall under 2019.

Det är färre än 2018 då förövare och offer hade en parrelation i 26 fall med 22 dödade kvinnor och 4 dödade män. Enligt Brå är det inte ovanligt att brottskategorier med mindre antal fall uppvisar ganska stora variationer från år till år. **Källa: BRÅ**

Manliga förövare av dödligt partnervåld

När en kvinna dödas av nuvarande eller tidigare partner är det ofta kulmen på en lång period av våld och hot. **Nära hälften av brotten har föregåtts av anmälningar till polisen.**

Men en svensk studie från 2017 pekar på en ökning av antalet fall av dödligt våld som inte föregåtts av några rapporter om våld i relationen.

Hur ofta en kvinna dödas av sin partner utan att det förekommit våld tidigare är dock omöjligt att veta. Detta eftersom allt våld inte polisanmäls.

Manliga förövare av dödligt våld mot kvinnor skiljer sig åt jämfört med förövare av annat dödligt våld, visar en svensk studie. De är i genomsnitt betydligt äldre, har en mer stabil tillvaro och är i mindre utsträckning arbetslösa vid tiden för brottet än män som begår annat dödligt våld. **Källa: BRÅ**

Runt hälften av förövarna av dödligt våld mot kvinnor är inte tidigare dömda för något brott. De som redan förekommer i kriminalregistren är mindre kriminellt belastade än förövare av annat dödligt våld. Bara en fjärdedel av dem har tidigare dömts för våldsbrott.: **Källa: BRÅ**

Depressioner och ångest är vanligt förekommande hos förövarna, liksom att ha varit påverkad av alkohol vid tiden för brottet. Andelen fall av dödligt våld där förövaren druckit alkohol har dock minskat. **Källa: BRÅ**

I omkring en femtedel av fallen tar gärningsmannen sitt liv i samband med gärningen.

Källa:BRÅ

Kvinnliga förövare av dödligt partnervåld

Varje år dödas i genomsnitt fyra män av en kvinna som de har eller har haft en nära relation med. **I runt hälften av fallen har brottet föregåtts av att kvinnan utsatts för våld av sin partner. Källa: BRÅ**

I en rapport från Brottsförebyggande rådet om dödligt våld och psykisk ohälsa framkommer att en betydligt mindre andel av de män som begått dödligt partnervåld vårdats i psykiatrisk slutenvård året före brottet (10 procent), jämfört med motsvarande andel av kvinnorna (25 procent).

Också jämfört med manliga förövare av annat dödligt våld var allvarlig psykisk ohälsa som krävt sjukhusvård mindre vanlig hos män som dödat sin partner. **Källa:BRÅ**

Jämfört med manliga förövare av dödligt partnervåld är kvinnliga förövare oftare arbetslösa och har oftare vårdats inom psykiatrin. **Källa: BRÅ**

Resultaten från en svensk studie om förövare av dödligt våld i Sverige 1995–2001 visade att **långt fler av de kvinnliga förövarna hade utsatts för sexuella övergrepp som barn eller vuxit upp med en vårdnadshavare som haft psykiska problem eller psykisk sjukdom. Källa:BRÅ**

Studien visade också att de kvinnliga förövarna av dödligt våld i nära relationer i mycket högre grad än de manliga förövarna hade hotats eller utsatts för våld av offret innan brottet skedde. Källa: BRÅ

I rapporten om Socialstyrelsens dödsfallsutredningar 2016–2017 ingick 21 dödsfall som rör vuxna. I 20 av de 21 fallen var förövaren en man. **Av alla offer hade 17 utsatts för våld före gärningen, och 14 hade dödshotats.**

I 15 av 19 fall då offret dödates av en partner skedde det i samband med en separation. I fyra fall ansågs gärningsmannen ha haft ett hedersmotiv.

Granskningen visar att frågor om våld inte ställdes av myndigheter i något av fallen, trots att offren ofta haft kontakt med olika samhällsaktörer.

Granskningen visar också att riskbedömningar när en kvinna söker hjälp för att hon utsatts för våld inte görs i tillräckligt hög grad.

Två brottsoffer hade ansökt om kontaktförbud, men nekats detta trots att hoten som riktats mot dem var mycket allvarliga. Källa: Socialstyrelsen